

YAVUZ
SULTÂN SELÎM

Yılmaz Öztuna

ÖTÜKEN

YILMAZ ÖZTUNA; Eylül 1930'da İstanbul'da doğumludur. İstanbul'da lise tahsilinin yanında İstanbul Konservatuvarı'na devam etti. 1950 Eylül'ünden 1957 Temmuz'una kadar Paris'de kaldı. Paris'in büyük kütüphanelerinde çalıştı. Paris Üniversitesi Siyasî İlimler Enstitüsü'nde Sorbonne'da Fransız Medeniyeti kısmında, Alliance Française'nin yüksek kısmında okudu ve Paris Konservatuvarı'na devam etti. 13 yaşında ilk makalesi yayınlandı ve 15 yaşında ilk kitabı basıldı. 1969'da Adalet Partisi'nden Konya Milletvekili seçilerek Ankara'ya yerleşti. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda denetleme kurulu üyesi, repertuar kurulu üyesi, eğitim kurulu üyesi (Ocak 1966- Kasım 1981), Kültür Bakanlığı'nda bakan başmüşaviri (1974-77), İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuvarı'nda kurucu yönetim kurulu üyesi ve Türk Müsîkîsi Korosu'nda kurucu yönetim kurulu üyesi, Yay-Kur (Yaygın Yüksek Öğretim) Üniversitesi'nde Osmanlı siyasî ve medeniyet tarihi öğretim üyesi (1975-78), Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıklarında 1969'dan beri pek çok ihtisas kurulunda üye ve başkan oldu. 1974-1980 arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ansiklopedisi olan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan *Türk Ansiklopedisi*'nin genel yayın müdürü olarak "K" harfinden "T" harfine kadar olan cildleri yayınladı. 1983 Mayıs'ında Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucuları arasında bulunarak merkez genel yönetim kuruluna seçildi, sonra istifa etti. 1985'de Faisal Finans Kurumu müşaviri oldu.

Pek çok radyo ve televizyon programı yaptı, bu programlarda fikirlerini paylaştı. Yine bu programlardaki konuşmalarının bir kısmı ABD, Fransa, Avusturya gibi ülkelerin televizyonlarında yayınlandı. Bazı kitap ve yazıları çeşitli dillere tercüme edildi. Dünyada ilk defa olarak Türk Müsîkîsi Tarihi kürsüsünü kurdu. "Büyük Türkiye", "Osmanlı Cihan Devleti", "Büyük Türk Hakanlığı" gibi son yıllarda çok kullanılan tarihî ve siyasî tabirler, Yılmaz Öztuna'nındır. Ayasofya Hünkâr Mahfili'nin ibadete açılması ve Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunması, 1000 Temel Eser, Ankara Devlet Konser Salonu ve İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nin Türk Musikisi'ne açılması gibi fikirler ve uygulamalar Yılmaz Öztuna'nındır ve siyasî iktidara onun tarafından telkin ve kabul ettirilmiştir. Türk Kara Kuvvetleri'nin ve Deniz Kuvvetleri'nin evvelce yanlış olarak kutlanan yıl dönümlerinin bugün doğru tarihleri ile kutlanmasını sağlayan da Yılmaz

Öztuna'dır. Birçok konferans verdi. 6 kıtada pek çok ülkeyi gezdi, devlet adamları ve halkla görüşerek incelemeler yaptı. Milletlerarası birçok kuruluşa üye seçildi.

Türkiye'de Osmanlı tarihinin çatışmasız bir anlayışla algılanmasında Öztuna'nın ciddi bir katkısı vardır. Türk Parlamenterler Birliği, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Aydınlar Ocağı, Anadolu Kulübü, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, İstanbul Şehrini Güzelleştirme Derneği, Müsteşrikler Cemiyeti, WACL, APACL, NATO Parlamenterler Birliği, Parlamentolararası Türk-Japon ve Türk-Kore, Türk-Suudi Dostluk Cemiyetleri, Avrupa Konseyi Cemiyeti, Yılmaz Öztuna'nın üye, kurucu olduğu veya bulunduğu millî veya milletlerarası kuruluşlar arasındadır.

1 Eylül 1998 tarihinden itibaren *Türkiye* gazetesinin başyazarlığını yaptı. 9 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da vefat etti.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	13
-------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM ŞEHZADELİK DÖNEMİ

Akkoyunlular'ın Düşmesi ve İran İmparatorluk Tahtına Safevîler'in Çıkması (1501)	23
Şâh İsmâîl'in Dulkadır Seferi (1507 - 1508)	28
Şehzâde Yavuz Sultân Selîm-Şâh Hân'ınGürcistan Seferleri	30
Şehzade Korkut Meselesi (1509).....	35
Şehzâdeler Kavgası Hâd Safhaya Giriyor	36
Anadolu'da Şahkulu İhtilâli (1511).....	40
Şehzâde Selîm'in Tahtı Ele Geçirmek İçinSon Teşebbüsleri (1511 - 1512).....	42
II. Bâyezîd'in Tahttan Ferâgati (24 Nisan 1512)	45
Sultân II. Bâyezîd'in Ölümü ve Şahsiyeti	46

İKİNCİ BÖLÜM YAVUZ VE ŞÂH İSMÂİL-ÇALDIRAN (1512-1516)

Yavuz ve Ağabeyleri (1512 - 1513)	53
İran Sefer-i Hümâyûnu'na Hareket	58
Çaldıran Zaferi (23 Ağustos 1514)	59
Ele Geçirilen Ganîmet ve Şâh İsmâîl'in Tahtı	63
Yavuz, İran İmparatorluk Taht Şehri OlanTebriz'e Giriyor (6 Eylül 1514).....	64
Doğu Türk Âlemi'nde Kriz.....	67
Doğu Anadolu'nun Safevîler'den Alınması (1514-17).....	69
Dulkadır Beyliği'nin İlhâkı (12 Haziran 1515).....	72
Âmid (Diyarbakır) Şehrinin Fethi (19 Eylül 1515).....	73
Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Koçhisar Zaferi(4 Mayıs 1516)	74
Yavuz'un Vezîr-i Âzamları ve Şeyhülislâmı	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YAVUZ VE MISIR-MERC-İ DÂBİK VE RİDÂNİYE - HALİFELİĞİN
ABBÂSİLER'DEN OSMANOĞULLARI'NA
GEÇMESİ (1516 - 1520)

2. Sefer-i Hümâyûn: Mısır Seferi (1516 - 1518).....	79
Ramazânoğulları Beyliği'nin İlhakı (27 Temmuz 1516).....	81
Merc-i Dâbik Zaferi (24 Ağustos 1516).....	82
Yavuz Sultân Selîm'in Haleb'e Girmesi(28 Ağustos 1516).....	85
İslâm Halifeliği Abbâsiler'den Osmanoğulları'na Geçiyor (29 Ağustos 1516).....	86
Suriye, Lübnan ve Filistin'in Fethi(19 Eylül 1516-2 Ocak 1517).....	89
Hân-Yûnus Meydan Muharebesi (21 Aralık 1516).....	90
Yavuz, İlkçağ'dan Beri Hiçbir Cihangir'in Cebren Geçemediği Sînâ Çölü'nü 13 Günde Geçiyor (9-22 Ocak 1517).....	92
Rîdâniye Zaferi Türkiye'ye Mısır'ı Kazandırdı ve Memlûk İmparatorluğu'na Son Verdi (22 Ocak 1517).....	93
Kahire'nin Fethi (24 Ocak 1517).....	96
II. Sultân Tumanbay'ın Son Mukavemeti ve Yakalanarak İdâm Edilişi (13 Nisan 1517).....	98
Memlûkler'in Hezîmetinin Sebepleri.....	100
Donanmay-ı Hümâyûn'un İskenderiye'ye Gelmesi (19 Mayıs 1517).....	106
Hicaz'ın Türkiye'ye Katılması ve Emânât-ı Mukaddese'nin Yavuz'a Teslîmi (6 Temmuz 1517).....	107
Mısır Seferi'nin Son Safhası(15 Temmuz - 10 Eylül 1517).....	108
Kızıldeniz ve Ummân Denizi'nde Türkiye - Portekiz Mücadelesinin Başlaması.....	111
Kızıldeniz ve Hind Sularında Osmanlı Hâkimiyetinin İlk Safhası.....	114
Mısır'ın Fethi'nin Avrupa'daki Akisleri.....	118
Yavuz'un Kahire'den Çıkması ve İstanbul'a Avdeti (10 Eylül 1517 - 25 Temmuz 1518).....	120
Yavuz Sultân Selîm'in İstanbul'a Girişi (25 Temmuz 1518).....	123
Pîrî Mehmed Paşa'nın Kuzey Irâk'ı Fethi (1518).....	125
Yavuz Sultân Selîm'in Ölümü (22 Eylül 1520)ve Şahsiyeti.....	126
Yavuz'un Ölümünde Türkiye (1520).....	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BARBAROS KARDEŞLERİN CEZÂYİR'DE
BİR TÜRK DEVLETİ KURMALARI (1513 - 1534)

Barbaros Kardeşler'in Menşei	137
XVI. Asrın Başlarında Kuzey Afrika'da Durum	138
Barbaros Kardeşler'in Armatörlük Yılları	141
İlyâs Reîs'in Şehâdeti ve Oruç Reîs'in Rodos'taki Esirlik Yılları.....	142
Oruç Reîs'in Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Memlûk İmparatorluklarında Faâliyet Yılları (1506-1513).....	146
Oruç Reîs'in Kuzey Afrika'ya Ayak Basması(1513 Yazı)	150
Oruç Reîs'in Papa'nın 2 Başardasını Zaptetmesi ve Şöhretinin Bütün Dünyaya Yayılması	154
Oruç Reîs Becâyeye Önlerinde Sol Kolunu Kaybediyor(1514 Sonları) ..	156
Türk Denizcilerinin Barbaros Kardeşler'inEtrafında Birleşmesi	159
Pîrî Reîs'in İstanbul'da Yavuz'la Mülakatı(Mayıs 1516)	160
Becâyeye'nin Fethi (4 Ağustos 1516) ve Kaybı.....	161
Cezâyir'in Fethi ve Oruç Reîs'in "Sultân" sanını Takınarak Cezâyir'de Târihte İlk Def'a Olmak Üzere Bir Türk Devleti Kurması (1517 Başları)	164
İspanya ile Oruç Barbaros Arasında Harbin Patlaması (1 Eylül 1517)	166
Tlemsen Seferi (Ekim 1517)	168
İshâk Reîs'in Şehit Düşmesi (31 Ocak 1518)	170
Oruç Reîs'in Şehâdeti (10 Ekim 1518)	172
Kuzey Afrika'da Durum.....	176
Cezâyir'in Türkiye'ye Bağlanması (1517) ve Barbaros Hayreddîn'in Resmen Türkiye'nin Cezayir Beylerbeyisi Olması (15 Mayıs 1519).....	179
Cezâyir Zaferi (23 Ağustos 1519)	184
İkinci Cezâyir Zaferi (1520 Baharı).....	187
Barbaros-zâde Hasan Bey'in Tlemsen'i Yeniden Fethi (1520 Baharı) 188	
Barbaros Geçici Olarak Cezâyir'i Kaybediyor(Aralık 1520-1525).....	189
Türklerin Cezayir'i Yeniden Fethi (1525)	191
Penon'un Yok Edilmesi (27 Mayıs 1529)	191
Aydın ve Sâlih Reîsler'in Amiral Portondo'ya KarşıZaferleri (1529 Yazı).....	193
Andrea Doria'nın Şerşel Seferi (1531)	194
Türklerin Cezâyir'e Yerleşmelerinin Tarihi Ehemmiyeti	196

XVI. ASIR BAŞLARINDA DÜNYÂNIN UMUMİ SİYASİ TABLOSU (1520)

1. AVRUPA.....	199
2. ASYA	205
3. AFRİKA	209

NETİCE:

XVI. Asır Başlarında Türkiye'nin Umumî Durumu (1520)	211
--	-----

Bâyezîd II Âilesi (1450-1512) (1481-1512).....	213
II. Bâyezîd'in Oğulları	216
II. Bâyezîd'in Kızları	226
Yavuz Selîm I âilesi (1470- 1520) (1512 - 1520).....	234
Yavuz'un Kızları.....	237
Bibliyografya	243

Merdüm-î dideme bilmem ne füsûn-etdi felek
Giryemî kıldı füzûn-eşkimi hûn-etdi felek
Şîrler pençe-i kahrımda olurken lertzân
Beni bir gözleri âhûya zebûn-etdi felek
Selîmî (Yavuz Sultân Selîm) (1470-1520)

Şems-i asr-îdi, asrdâ şemsin
Zillî memdûd-olur, zamânı kasîr
Tâc-ü taht-île fahr-eder beyler
Fahr-ederdî anında tâc-ü serîr*
Şeyhülislâm Kemâlpaşa-zâde
Ahmed Şemseddîn Efendi (1468-1534)

---

* Asrın (yüzyılın) güneşiydi, ikinci vakti güneşin gölgesi uzun, fakat müddeti kısa olur. Hükümdarlar, tâc ve tahtları ile övünürler. Tâc ve taht, onunla övünürdü (Arapça'da *asr* kelimesi hem “yüzyıl”, hem de “ikinci vakti” mânâlarına gelir).

Eflâkden, o dem ki peyâm-î kader gelir
Gûş-î cihâna velvele-î bâl-ü per gelir
Rûy-î zemîn'i tâbi-i fermânı kılmağa
Sultan Selîm Han gibi bir şîr-i ner gelir
Tekbîrlerle halka ıyân-oldu tûğlar
Sahrây-ı Üsküdâr'a revân-oldu tûğlar

...

Tebrîz'e doğru çıkdı sefer şâhrâhına
Ervâh peyrev-oldu Cihan Pâdişâhı'na
Hengâm-ı rezmi bildiren-âvâz-ı hâtifi
Aks-etdi her tarafda cibâlin cibâhına
Sahrây-ı Çaldıran'da gazâ vardır-erteye
Ey berk, müjde ver feleğin mihr-ü mâhına

...

Seyr-eylesin felek kaderin şehsüvârını
Feth-etdi bir seferde nebîler diyârı'nı

...

Bir gün çalındı nevbet-i takdîr rihlete
Ukbâ'da yol göründü Hudâ'dan bu dâvete
Durdukça doldu gözleri eşk-î firâk-ile
Kudretlü pâdişâh vedâ etdi millete
Yer yer misâl-i bîd-i hazân-oldu tûğlar
Sultan Selîm'e girye-künân-oldu tûğlar

Yahyâ Kemâl Beyatlı (1884-1958)

ÖNSÖZ

YAVUZ SULTÂN SELİM (1470-1520; 1512-1520), Dünyâ târihinin mimarlarından biridir. 8 yıllık kısa saltanatında Orta Doğu'ya gelecek asırlar için yön vermiştir. Bugünkü Türkiye'nin Anadolu sınırlarını çizmiştir. Orta Anadolu'ya kadar uzanacak bir Şîî Türkmen İnan devletinin oluşmasını önlemiştir. Gerçi Arap ülkelerine ilk ayak basan Osmanoğlu'dur, fakat bu hususta Selçuklular'ın bıraktığı yerden devâm etmiştir. Arap ülkelerini bir çatı altında toplamaya başlamıştır. Musul'dan Cezâyir'e, Haleb'den Yemen'e ve Sûdân'a kadar Arap âlemini Osmanlı çatısına almış, halefi olan oğlu Kaanûnî Sultân Süleymân, bu hususta babasının eserini tamamlamıştır.

Hilâfet-i İslâmiyye'yi Araplar'dan Türkler'e, Abbâsîler'den Osmânoğulları'na alarak, İstanbul'u İslâm âleminin merkezi hâline getirmiştir. Kızıldeniz'e, Hind sularına, Barbaros Kardeşler vâsitasıyla Batı Akdeniz'e çıkmış, dedesi Fâtih'in Boğazlar'ı ve Karadeniz'i Osmanlı tekeline alan deniz politikasına devâm etmiş, oğlu Kaanûnî'ye Basra Körfezi'ne ve Ummân Denizi'ne çıkışı hazırlamıştır.

Gerçi Osmanlı Türkiyesi, 1447'ten beri Dünyâ'nın en kudretli devleti idi. Fakat 1517'de Mısır'ın fethi ile Osmanlı Türkiyesi'ni "Cihân Devleti" (Fr. Puissance mondiale, Alm. Weltreiches) hâline getiren, Yavuz Sultân Selim'dir. Cihân devleti, Arz'a hâkim olan devlet demek değildir, zâten târihte böyle bir devlet yoktur. Mutâbakatı olmaksızın Dünyâ politikasında kapital bir değişiklik yapılamayacak güce erişmiş devlet demektir. Osmanlı Tür-

kiyesi, 1683'e kadar bu durumu, 1771'e kadar da 1. Dünyâ Devleti olma durumunu muhâfaza etmiştir.

Yavuz, târihin gördüğü fenomen şahsiyetlerden biridir. Şaşırtıcı işler yapmıştır. Onu târih sahnesine çıkararak, doğudan gelen Şâh İsmâîl'in Şîî Türkmen tehdididir. Safevî Devleti'nin XVI. asır metinlerinde geçen adı, Türkmen Devleti'dir. Şâh İsmâîl'in Anadolu'dan kopartıp büyük imtiyazlar vererek İran'a götürdüğü birkaç yüz bin Türkmen tarafından kurulmuştur. Bu iş 1500 yılında olmuştur. 30 yaşında ve Şâh'ın yanı başında, Trabzon'da bulunan Şehzâde Sultân Selîm-Şâh, bu oluşmanın şahididir. Bu oluşmayı teessürle seyretmiş, genç İsmâîl'in yüz binlerce Anadolu göçerini mezheb değiştirterek, müfrit bir Şîî mezhebin çatısına aldığını, kendisini âdeta mâbûd hâline getirdiğini esfle tâkîb etmiştir. Bu oluşmayı Şehzâde üzüntüyle izlemiş, İstanbul ve Osmanlı üzüntüyle izlemiş, ancak İkinci Bâyezîd Türkiyesi çâre bulamamıştır. Şehzâde Selîm, bu çâreyi bulduğuna ve düğümü kılıcıyla çözeceğine orduyu ve milleti inandırdığı için tahta yükselmiştir. Babası İkinci Bâyezîd öyle fazla ihtiyar falan değildir. 60'ını ancak geçmiştir. Ama derde devâ olamadığı için tahtı kaybetmiştir. Yavuz'un hayatta bulunan iki ağabeyi şehzâde vardır. Onlar, düğümü çözebilecekleri husûsunda inandırıcı olamadıkları için tahttan mahrum kalmışlardır.

Yavuz'un pan-İslâm Şark politikası, halefi Kaanûnî Sultân Süleymân tarafından tâkîb edilmemiş, Osmanlı Türkiyesi'nin geleceği Doğu'ya değil Batı'ya teveccüh etmiştir. 1520'de babasının yerine geçen Sultân Süleymân ilk 3 seferini Batı'ya yapmış, ancak 4. seferinde İran üzerine yürüyerek Irâk'ı İran'dan alıp Basra Körfezi'ne çıkabilmiş, bu müddet içinde Şîî Türkmen Safevî rejimi İran'da kökleşmiştir. Daha açık ifâdeyle, Şâh İsmâîl'in Sünnî Türkmen Akkoyunlular'dan aldığı İran'ı, Sünnîliğe döndürmek mümkün olmamıştır. İran, çevresinde kendisini tehdid

eden Türkiye, Türkistân, Hindistân gibi üç çok kudretli Sünnî Türk imparatorluğuna rağmen hayâtiyetini devâm ettirmiştir. Kafkas Türklüğü'nü Şîî'leştirmiştir. Sünnî Türkiye ile Sünnî Türkistân'ın arasını kesmiş, Türkistân'ı dışa kapalı bir ülke hâline getirmiştir. Türklük büyük zarar görmüştür. Doğu Türk âleminin Rus tahakkümüne düşmesinin uzak temellerini atmıştır. Şah İsmail derecesinde Türklüğe zarar veren hiçbir Türk'ü târih kaydetmiyor.

Yavuz'un halefi ve tek oğlu Sultân Süleyman'ı babasının radikal Doğu politikasını Osmanlı Devleti'nin ikinci derecede meselesi hâlinde telâkkî etmeye zorlayan sebep, Avrupa'da Charles-Quint'in zuhûrudur. İspanya kralı Charles-Quint'in, önce Almanya İmparatorluğu'nu ele geçirerek Avrupa'nın yarısına hâkim olması, Fransa'yı ezmesi, İngiltere'yi tehdîdi, Charlemagne'ın Batı Roma İmparatorluğu'nu gerçekleştirmesine ramak kalmasıdır. Ve Sultân Süleymân'ın Avrupa politikası olmasa idi bunu gerçekleştirecekti. Bu durumda Osmanlı Türkiye'si'nin bir Avrupa devleti olarak hayâtiyetini muhâfaza edebilmesi ve Akdeniz'de hâkimiyetini devâm ettirmesi imkânsız hâle gelirdi.

Kaanûnî'nin fetihleri babası Yavuz'unkinden az değildir, fakat fazla elde tutulamamış, büyük kısmı daha 18. asır girmeden tasfiye edilmiştir. Yavuz'un fetihleri ise kalıcı olmuştur. Anadolu'daki fetihlerini Türkiye her zaman muhâfaza etmiştir. Fethettiği Arap ülkelerindeki Osmanlı hâkimiyeti ise 1918'e kadar 4 asır devâm etmiştir.

Yavuz, dedesi Fâtih'in planladığı "Cihân Devleti"ni gerçekleştirmiş kişidir. Ancak Fâtih'in planladığı ve 49 yaşında ölümü ile gerçekleştiremediği "Cihân Devleti", daha fazla Batı'ya dönüktür. Yânî Kaanûnî politikasına paraleldir. Yavuz ise mecburen Doğu'ya dönmüştür. Belki İran'da Sünnî Akkoyunlu Türkmen hâkimiyeti devâm etse, Şah İsmâîl zuhûr etmese, Yavuz da Batı politikası izleyecekti veyâ bir denge kuracaktı. Kaanûnî'yi Batı politikasına nasıl

Charles-Quint'in beklenmedik zuhûru sevk etti ise, babası Yavuz'u da Doğu politikasına mecbûr eden, Şâh İsmâîl'in beklenmedik zuhûrudur. Ve iki zuhûr arasında 20 yıl kadar bir müddet vardır.

Vaktiyle müfrit Şîi Fâtımîler, İslâm âlemini ikiye bölmüşlerdi. Salâhaddîn Eyyûbî haklarından gelmişti. Şimdi İslâm'a aynı oyunu Şâh İsmâîl adlı Türkmen şeyhi oynuyordu. Kürdler, Tebriz'deki Şâh ile İstanbul'daki Pâdişâh arasında kaldılar. Hepsi Şâh'ın tebeası idiler. Fakat Sün-nîlikten ayrılamadılar ve Pâdişâh'ın tarafına geçtiler. Zîrâ Şâh, Türkmen beylerine verdiği akıl almaz imtiyazları Kürd beylerine tanınamıştı.

Jeopolitik bir mücâdele olduğu ortadadır. Ancak mânevî bir mücâdele olduğu da gerçektir. Şâh İsmâîl'in törenle Ebû-Bekr, Ömer, Osmân, Âişe gibi İslâm büyüklerine lânet ve küfr ettirmesi, öz annesi dâhil Şîi olmayı reddeden Sün-nîleri öldürtmesi, kılıç ve kan siyâseti, Müslümanlar'ı müteessir etmişti. Büyük tepki doğurmuştu. "Babacığım" diye riyakârca yaltaklandığı Sultân Bâyezîd'in topraklarını çiğnemesi, Anadolu'da ihtilâller çıkartması, Anadolu halkını Şîa'ya ve kendisini imâm tanımaya dâveti, mağrur Osmanlı'yı altüst etmişti.

Yavuz, ulemâ meclisini 1514'te topladı. Şeyhülislâm Zenbilli Alî Efendi, Şâh'ı tekfir etti. Kazasker Sarıgürz Nüreddîn Hamza Efendi, ünlü fetvâyı kaleme aldı. Bu fetvâda şöyle deniyor: "*Tâife-i Kızılbaş ki reisleri Erdebîloğlu İsmâîl'dir, Peygamberimiz'in şer'atını, ve sünnetini, ve dîn-i İslâm ve Kur'an-ı mübînî istihfâf etdikleri, ve Allâhü Ta'âlâ harâm kıldığı günâhlara helâldir dedikleri ve mushafları ve kütüb-i şer'ati tahkîr edip oda yakdıkları ve mescidleri yıkdıkları ve dahi reîsleri la'îni (Şâh İsmâîl'i) mâ'bûd yerine koyup secde etdikleri ve dahi Hazret-i Ebû-Bekr'e ve Hazret-i Ömer'e sövüp hilâfetlerini inkâr etdikleri ve dahi Peygamberimizin hâtûnu Hazret-i Âişe anamıza iftirâ edip sövdükleri ve dahi Peygamberimiz'in şer'ini ve dîn-i*

İslâm'ı götürmek kasdin etdikleri mâ'lûm ve zâhir olduğu sebebeden fetvâ verdik ki, zikr olunan tâife kâfirlerdir ve mülhidlerdir. Bunları kırıp cemâ'atlerin dağıtmak cem'-i Müslümânlar'a vâcib ve farzdır. Müslümânlar'dan ölenler sa'îd ve şehîd ve Cennet-i â'lâdadır ve anlardan ölenler hôr ve hakıyr, Cehennem'in dibindedir, bunların hâli kâfirler hâlinden eşedir..."

Yavuz'un Çaldıran Seferi için yaptığı hazırlık ve masrafların, dedesi Fâtih'in Otlukbeli Seferi için yaptıklarının iki katı olduğu biliniyor. Otlukbeli'nde İran'ın Türkmen şâhı Sultân Uzun Hasan Bey, Osmanlı'yı Anadolu'dan atmak için, bütün Avrupa devletleri ile ittifâk etmişti ki, Avrupalılar da Osmanlı'dan Rûmeli'yi almak istiyorlardı. Uzun Hasan, Şâh İsmâîl'in -annesi tarafından- büyükbabasıdır (annesinin babası). Ama Sünnî-Hanefî'dir. Binâenaleyh onun 40 yıl önceki tehdîdi Osmanlı düzenini yıkmak, Türkmen aşiret beyleriyle Anadolu'yu yönetmek, Türkiye'yi gene Orta Çağ'a döndürmek şeklindedir. Anadolu'yu Şîleştirmek gibi bir tehdid yoktur. Zîrâ İran'ın çoğunluk mezhebi de o dönemde Sünnîliktir. Ancak Uzun Hasan'ın 20 kadar Hristiyan Avrupa devleti ile Osmanlı Türkiyesi aleyhine ittifak etmesi, durumu ve tehdîdi ağırlaştırıyordu.

Yavuz Safevî tehlikesini bertaraf ettikten sonra, başka bir Türk imparatorluğuna, Memlûkler'in üzerine döndü. Dedesi Fâtih'in Memlûk politikasını daha radikal biçimde izlediği gibi, babası Sultân Bâyezîd'in Memlûkler karşısındaki başarısızlığının öcünü de alacaktı. Haleb yakınlarında Merc-i Dâbık'ta, Memlûk ordusunu sultânları ile beraber imhâ ve Memlûk ordusunda bulunan Abbâsî halîfesi Üçüncü Mütevekkil'i esir etti. Haleb'e girince, Ulu Câmî'de halîfe olarak adına hutbe okuttu. O andan îtibâren resmî vesikalarda "Halîfe-i Rûy-i Zemîn", "Hazret-i Zill'ullâh", "Pâdişâh-ı Cihân-penâh halledet hılâfete hü", "Hilâfet tahtının sultânı", "Halîfetü'r-Rahmân" gibi tâbirlerle anıldığı görülür. Kaahire'nin fethinden sonra da Melik

Müeyyed Câmii'nde iştirakiyle kılınan Cum'a namâzında "Hâdimü'l-Haremeyni'-ş-Şerîfeyn, Sultân-ı Arab ve'l-Acem, Pâdişâh-ı İslâm" diye anıldı.

Hilâfet sıfatına, Şâh İsmâîl'in imamlığını îlânı münâsebetiyle ehemmiyet vermiştir. Haremeyn (Mekke ve Medîne şehirleri) yoksullarına 200.000 altın sadaka göndermiş, Kaahire, Mekke ve Medine'deki bütün şürefâ, sâdât ve ulemâya ağır hediyeler yollamıştı. Hilâfetine hiçbir taraf-tan îtirâz edilmedi.

Ünlü müsteşrik-türkolog Wilhelm Barthold'ün 1912'de yayınladığı bir makalede Yavuz'un hilâfetini şüpheli göstermesi, politik bir manevradan ibârettir. Balkan Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin diğer İslâm ülkelere desteklenmesini önlemek için, Türkiye hâkaanının hilâfet sıfatının üzerine gölge düşürmeye mâtûftur. Barthold'ün târihçi olarak şöhreti, birçok zihinlerde ve hilâfetin Osmânoğullar'ında bulunmasından çekinen Batı ve kıskanan Doğu çevrelerinde akisler yapmasına zemin hazırladı ki, esâsen maksad da bu idi. Barthold'ün makalesinden sonra geniş Osmanlı târihleri kaleme alan İ. H. Dânişmend, İ. H. Uzunçarşılı gibi târihçiler, onun bu politik makalesine hiçbir ehemmiyet vermemişlerdir. Bununla berâber, Cihân Devleti yıllarında Osmanlı hâkanının halife sıfatını birçok sıfatı arasında kullandığı, Devlet geriledikçe bu sığata ağırlık verildiği de bir gerçektir. 1774 Küçük Kaynarca Muâhede-i'nde Rusya, pâdişâhın halife sıfatını resmen kabûl etmiştir. Bununla berâber halife sıfatını ağırlıkla kullanan ve hakan (pâdişâh) sıfatıyla eşdeğer sayan hükümdârları görmek için Sultân Abdülazîz, hattâ İkinci Abdülhamîd devrine kadar inmek gerekiyor. Ancak İkinci Abdülhamîd'in, halife sıfatını hâkan sıfatıyla eşdeğer şekilde kullandığı tesbît edilebiliyor. Barthold'ün iddiası doğru olsa idi, 1517'de son Abbâsî halifesinin Yavuz tarafından İstanbul'a götürülmesinden birkaç yıl sonra oğlu Kaanûnî

eski halîfeyi açıkça ve ağırlıklı şekilde sâhib çıkmalarına kadar, Hılâfet-i İslâmiyye makamının boş tutulduğunu kabûl etmek gerekir ki, ünlü müsteşrikin oluşumaya çalıştığı hava da bu idi. Zîrâ 20. yüzyılın başlarında İkinci Abdilhamîd'in hilâfet politikası İngiltere, Fransa, Rusya, Hollanda gibi on milyonlarca Müslüman'ın yaşadığı ülkeleri sömürgeleri hâline getiren Batılı emperyalist devletleri çok korkutmuştu. Bu korkunun 1920 yılları başlarına kadar devam ettiği, bilhassa İngiltere resmî vesîkalarının binlercesinde görülür. Gerçekte 632'de Peygamber'in vefâtından 1924'te hılâfet-i İslâmiyye'nin ilğâsına kadar, hilâfet tahtı hiçbir dönemde velev kısa müddet için olsun boş kalmadı. 1924'den îtibâren ise tamâmen boşaldı ve sona erdi.

Yavuz'un 50 yaşında ve kısa bir saltanattan sonra ölmesi, dedesi Fâtih'in 49 yaşında -fakat uzun bir saltanattan sonra- ölmesine benzer. Politikaları tamamlanamamıştır.

Yavuz, 1470 yılının ilk aylarında, babası Ulu Şehzade (İkinci) Bâyezîd'in sancak beyi bulunduğu Amasya şehrinde, Dulkadıroğlu Alâeddîn Bozkurd Bey'in kızı Ayşe Hâtûn'dan doğdu. Fevkalâde yüksek bir tahsil gördü. 1481'den önce dedesi Fâtih tarafından İstanbul'a çağırıldı. Çok küçük çocuktuktu. Dedesinin kendisini kucağına alıp sevdiğini, o sırada derin saygısından dedesi Fâtih'in yüzüne kucağında iken ancak bir ân için başını kaldırıp bakabildiğini, sonradan pâdişâhlığında anlatmıştır. Bir müddet İstanbul Sarayı'nda terbiye görüp Amasya Sarayı'na babasının yanına iade edildi. 1481'de Fâtih ölüp İkinci Bâyezîd tahta geçince, Şehzâde Selîm de 11 yaşında olduğu hâlde, 3 ağabeyi ile berâber İstanbul'a geldi. 1487'de 17 yaşında iken Trabzon sancak beyliğine tâyin edildi. Trabzon'a annesi ile berâber gitti ve annesi Trabzon'da öldü.

Sert karakteri dolayısıyla "Yavuz" denen Şehzâde Sultân Selîm-Şâh Hân'ın 24 yıl süren Trabzon Vâlîliği, onu politikanın ve askerî hayâtın içine attı. Trabzon, serhad idi.

Kafkasya'ya ve İran'a karşı serhad... 1500'e kadar Kafkasya ve İran'da Sünnî Türkmen Akkoyunlular hâkimdi. Osmanlı Devleti ile bir problemleri yoktu, Uzun Hasan Pâdişâh'ın vasiyyeti mücibince 1473'ten sonra bir daha aslâ Osmanlı ile karşı karşıya gelmemeye dikkat etmişlerdi. Ama 1500'de Şâh İsmâîl, yıldırım darbesiyle -ana tarafından mensûb bulunduğu- Akkoyunlu hânedânını yıktı ve dedesi Uzun Hasan'ın vasiyyetini kulak ardı ederek Osmanlı ile uğraşmaya, derinlemesine (Antalya ve Muğla'ya kadar) Anadolu'ya hulûle çalıştı. Bu durum, Şehzâde Selîm'in, İkinci Bâyezîd'in 8 oğlu arasında (ki 4.'sü idi) parlamasına zemin hazırladı. 1500'de Şehzâde Sultân Selîm, 30 yaşında, yaşça ve tecrübece Şâh İsmâîl'den olgun, sert bir askerdi. Bu ândan îtibâren Yavuz'un biyografisini, Osmanlı ve zaman zaman Dünyâ târîhi çerçevesinde vermeye çalışacağım. Kitâbımın sonunda, İkinci Bâyezîd ve Yavuz âileleri üzerinde etraflı bir şecere bahsi vardır. Burada o çağın bütün Osmânoğulları, şehzâdeleri ve sultânları ile görülecektir.

Yılmaz ÖZTUNA